The Importance of Protection and Security in Islam and its Impact on the Operation Valfajre 8 (Dawn) by a Systemic Approach (MIS)

Gholamreza Husynhashemy[1], Ahmad Mehraban[2],

Muzaffar Ansari[3]

Abstract

The Operation Valfajre 8 (Dawn) or Fatahe Faw due to its role in the aspects of political, economic and military developments in the Holy Defense and for its political - national, regional and international equations can be analyzed from different aspects and dimensions. Faw regions was considered as one of the silent place on the war with regard to political, economic and military of Iran came to the attention of commanders. For this reason it was necessary to conduct operations with strategic goals and contributing to the outcome of the war. The operation of Fav (Valfajr 8) which has been operated after two operations by the name of Khyber and Badr, was the largest operation that the Guard Corps planned and implemented in the second half of 1364. Implementing a large military operation in this important region, needed for an exact planning, special engineering actions, special protection affairs and huge supporting and transporting. In spite of these, Islamic forces by following the element of surprise and all these important affairs achieved to objectives which were expected from the operation thanks God.

This study is the result of a research, it is in terms of purpose applicable and terms of methodology relies on a descriptive - analysis. Data obtained from documents and resources study by using the tool taking notes of succession factors in Operation Valfajr 8, and according to the given the title of study were reckoned. Then the system was used to analyze the factors to look at. The result of this effort is to achieve a systematic model about the Operation of Valfajr 8.

In this paper, issues such as data protection, privacy and perspective from the preserving of the traditions, also the element of surprise and management information system and its role in the results of this operation will be familiar. We hope that this article will open a new window to the readers that study the operations of the Sacred Defense by MIS and encourage them to complete such papers by writing articles for the other operations of the Sacred Defense.

Keywords: Protection, Security, the Operation Valfajr 8, Element of surprise, System, Management Information System (MIS).

1- Assistant Professor, Department of Human Resources, Faculty of Human Sciences and Soft Power, Imam Hossein University of Officer Training and Guard Training, Tehran, Iran; Gh.hashemi@ihu.ac.ir.

2- Assistant Professor of Management, Department of Command and Staff, Faculty of Human Sciences and Soft Power, Imam Hossein University of Officer Training and Guard Training, Tehran, Iran; a-mehraban@ihuo.ac.ir.

3- Human resource management expert, Faculty of Management, Imam Hossein University (AS), Tehran, Iran; m.a130010@yahoo.com.

DOR: https://dorl.net/dor/20.1001.1.25386328.1400.3.2.7.3

دوفصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس و نبردهای معاصر دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)
سال سوم، شمارهٔ پنجم، پاییز و زمستان ۱۴۰۰: ص ۱۵۵-۱۹۰

اهمیت حفاظت و تأمین در اسلام و تأثیر آن در عملیات والفجر ۸ با رویکرد سیستمی (MIS)

غلامرضا حسین‌هاشمی[۱]، احمد مهربان[۲]، مظفر انصاری[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۵

چکیده

عملیات والفجر ۸ یا فتح فاو به‌دلیل نقشی که در ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی تحولات دفاع مقدس و معادلات سیاسی-ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی داشته، از ابعاد و زوایای مختلف قابل تحلیل است. منطقهٔ فاو یکی از مناطق مسکوت جنگ تلقی می‌شد که با توجه به شرایط سیاسی، اقتصادی و نظامی ایران در آن برههٔ زمانی مورد توجه فرماندهان جنگ قرار گرفت. این مسئله ضرورت انجام عملیات با اهداف راهبردی و مؤثر در سرنوشت جنگ را دو چندان می‌کرد. عملیات فتح فاو(والفجر ۸) بعد از دو عملیات خیبر و بدر، بزرگ‌ترین عملیاتی بود که سپاه، آن را در نیمهٔ دوم سال ۱۳۶۴ طرح‌ریزی و اجرا کرد. انجام عملیات گسترده و بزرگ در این منطقه حساس، نیاز به طراحی دقیق، اقدامات خاص مهندسی، کار اطلاعاتی ویژه و پشتیبانی و ترابری سنگین داشت که با توجه به حضور دشمن در منطقه و وجود ستون پنجم نیاز به رعایت دقیق اصول حفاظتی، به خصوص حفاظت در گفتار و اصل غافلگیری بود و رزمندگان اسلام به حمدالله با رعایت این مهم به اهداف مد نظرعملیات دست یافتند.

این تحقیق که حاصل فعالیتی پژوهشی است، به لحاظ هدف کاربردی و از حیث روش تحقیق متکی به روش توصیفی-استنتاجی است. اطلاعات مورد نیاز با مطالعه در منابع و اسناد با بهره‌گیری از ابزار فیش‌برداری عوامل موفقیت عملیات والفجر ۸، احصا و با توجه به عنوان، نسبت به تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر با نگاه سیستمی اقدام شد. حاصل این تلاش رسیدن به مدل سیستمی عملیات والفجر ۸ بوده است.

در این مقاله با موضوعاتی از قبیل حفاظت اطلاعات، حفظ سرّ و رازداری از منظر احادیث، اصل غافلگیری و سیستم اطلاعات مدیریت و نقش آن در نتایج عملیات مذکور آشنا خواهید شد. امید است این نوشته دریچه‌ای نو برای تحلیل سیستمی عملیات‌های مختلف دفاع مقدس پیش روی خوانندگان عزیز باز و آنان را ترغیب به تکمیل مقاله مذکور و تحریر مقالات مشابه در سایر عملیات‌های دفاع مقدس کند.

کلیدواژه‌ها: حفاظت، تأمین، عملیات والفجر ۸، اصل غافلگیری، سیستم، سیستم اطلاعات مدیریت (MIS).

۱- استادیار، گروه منابع انسانی، دانشکده علوم انسانی و قدرت نرم، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، تهران، ایران؛ Gh.hashemi@ihu.ac.ir

۲- استادیار مدیریت، گروه فرماندهی و ستاد، دانشکده علوم انسانی و قدرت نرم، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، تهران، ایران؛ a-mehraban@ihuo.ac.ir

۳- کارشناس مدیریت منابع انسانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

مقدمه

منطقه عملیاتی والفجر ۸ در جنوبی‌ترین قسمت خاک عراق و در شمال خلیج فارس واقع شده است. رودخانه اروند در شرق، خور عبدالله در غرب و خلیج فارس در جنوب فاو قرار دارد. ساحل شرقی و غربی رودخانه اروند را نخلستان پوشانده است و ساحل دو طرف، با نهرهای متعدد به اروند رود متصل می‌شوند. در شمال این منطقه شهرهای آبادان و بصره قرار دارند که با جاده خسروآباد و جاده‌های البحار، فاو- بصره و ام‌القصر به شهر فاو مرتبط می‌شوند. همچنین در این منطقه دریاچه (کارخانه) نمک وجود دارد که با داشتن سیل‌بندهای متعدد مهم‌ترین عارضه مصنوعی به‌حساب می‌آید. در این محل، به‌دلیل نمک‌زار بودن، زمین باتلاقی است؛ بنابراین، امکان استفاده از ادوات زرهی به راحتی میسر نیست. زمین‌های دیگر این منطقه نیز شوره‌زار است که بر اثر بارش باران به شدت لغزنده می‌شود و تردد وسایل نقلیه را با مشکل مواجه می‌سازد.

در مجموع، منطقه والفجر ۸ از ویژگی‌هایی برخوردار بود که با وجود ضعف منابع تجهیزاتی و تسلیحاتی، انجام عملیات را برای جمهوری اسلامی ایران میسر می‌ساخت.

حفاظت، تأمین و حفظ رازداری در گفتار و اسناد یکی از اصول مهم غافلگیری دشمن در عملیات‌های نظامی است. در طول جنگ تحمیلی نیز مسئولان و فرماندهان بر رعایت مسائل حفاظتی در اجرای عملیات‌های نظامی تأکید خاصی داشتند. رعایت اصول حفاظتی در عملیات والفجر ۸ در مقایسه با عملیات‌های پیش از آن پیشرفت درخور توجهی داشت؛ به‌طوری که دشمن نتوانست هیچ‌گونه اطلاعاتی از عملیاتی به این وسعت کسب کند و کاملاً غافلگیر شد. در طرح‌ریزی مانور عملیاتی والفجر ۸ دو عامل بسیار مؤثر بودند: الف) تجارب عملیات بدر؛ ب) پیچیدگی‌ها و ویژگی‌های خاص این عملیات.

اگر سپاه تجربه گرانبهای عملیات‌های خیبر و بدر را در هور الهویزه نداشت، به‌طور قطع نمی‌توانست طرحی موفق برای عملیات والفجر ۸ ارائه دهد و پیروزی این عملیات نیز تضمین کمتری داشت. پیچیدگی‌ها و ویژگی‌های خاص این عملیات به‌گونه‌ای بود که فرمانده سپاه پاسداران در جمع فرماندهان گفت: «در این عملیات باید کل تجارب جنگ به‌کار گرفته شود: جنگ شهری، جنگ در دشت، جنگ در آب و...» (اردستانی، ۱۳۸۴: ۱۷۰).

بیان مسئله

حفظ سرّ و رازداری و رعایت اصل غافلگیری درعملیات‌های نظامی یکی از عوامل مهم، مؤثر و تضمین‌کننده پیروزی برای نیروهای مسلح هرکشور است؛ به‌گونه‌ای که بی‌توجهی به آن در همه زمینه‌ها، صدمات جبران‌ناپذیری برای آن کشور به‌دنبال خواهد داشت. در تاریخ صدر اسلام و همچنین در دوران دفاع مقدس بارها رعایت یا رعایت نکردن این مهم، موجب پیروزی یا شکست جبهه دو طرف شده که آثار و تبعات آن بر ضروری بودن رعایت این اصول صحّه گذاشته‌اند. در زمینه موضوع دفاع مقدس و عملیات‌های مختلف به خصوص عملیات والفجر ۸، تاکنون مقالات متعددی نگاشته و کتاب‌های فراوانی در این خصوص منتشر شده است که در آنها به بررسی زوایای مختلف عملیات‌های موفق یا ناموفق پرداخته شده است. در واقع اطلاعات مورد نیاز این مقاله با مطالعه و فیش‌برداری از این آثار گرانقدر به‌دست‌آمده است؛ اما این مسئله درخور تأمل است که بررسی عملیات‌ها با نگاه و تجزیه و تحلیل سیستمی، تاکنون با درصد کمی مورد توجه یا دقت محققین و نویسندگان ارجمند قرارگرفته است.

ضرورت و اهمیت تحقیق

اهمیت فراوان این موضوع و تأکید حفظ سرّ و رازداری در آیات، روایات و کلام بزرگان، ما را برآن داشت که با نگاهی نو، غافلگیر شدن و آمادگی نداشتن دشمن را که از نقاط قوت و کلیدی عملیات پیروزمندانه والفجر ۸ بود، به‌عنوان یک سیستم در نظر بگیریم و به بررسی و تجزیه و تحلیل سیستمی جزء به جزء عوامل اصلی و مرتبط آن و احصا سیستم، زیرسیستم‌ها، روش‌ها، شیوه‌ها و فرایند انجام‌شده اقدام کنیم، و در پایان با رویکرد و تحلیل سیستمی به یک مدل در فرایند عملیات والفجر ۸ برسیم.

نوع و روش تحقیق

تحقیقات علمی بر مبنای هدف و ماهیت روش، تقسیم‌بندی می‌شوند (حافظ نیا، ۱۳۸: ۵۸). با توجه به اینکه در این پژوهش از یک سو با بهره‌گیری از اسناد، منابع و مراجعه به تارنماهای اینترنتی در نظر است نقش و اهمیت حفاظت و تأمین در اسلام و تأثیر آن در عملیات والفجر ۸ با رویکرد سیستمی (MIS) تبیین، توصیف و تشریح شود و از سوی دیگر نتایج حاصل از پژوهش در

حوزه‌های مختلف دفاعی- امنیتی قابل بهره‌برداری است، تحقیق حاضر از نظر هدف توسعه‌ای- کاربردی است. این پژوهش به لحاظ سطح تحلیل، توصیفی- استنتاجی است و از حیث طبقه‌بندی و روش، متکی به روش کتابخانه‌ای و اسنادی است. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از ابزار فیش‌برداری و مراجعه به تارنماهای اینترنتی گردآوری شده است و با تحلیل سیستمی عامل اصلی موفقیت در عملیات، احصا سیستم‌ها، زیرسیستم‌ها، روش‌ها، شیوه‌ها و فرایند انجام‌شده اقدام و مدل سیستمی عملیات به‌دست آمد.

اهداف تحقیق

هدف از انجام این مقاله بررسی تخصصی یکی از علل موفقیت عملیات نظامی و ارائه الگویی نوین برای بررسی عوامل پیروزی یا شکست عملیات‌های مختلف است. با مطالعه این مقاله با موضوعاتی مانند حفاظت اطلاعات، حفظ سرّ و رازداری از منظر احادیث، اصل غافلگیری و نگرش سسیتمی، سیستم اطلاعات مدیریت و نقش آنها در نتیجه حاصله عملیات مذکور آشنا خواهید شد.

تعاریف اصطلاحات

۱. حفاظت اطلاعات

معنای لغوی: مراقبت و نگهداری کردن و مصونیت بخشیدن است (گروه مؤلفین، ۱۳۸۶: ۱۲).

معنای کاربردی: تمام اقداماتی که برای تأمین امنیّت و حفظ اطلاعات در قبال تهدیدهایی مثل جاسوسی، خرابکاری و براندازی صورت می‌گیرد و از دسترسی عامل غیرمجاز به اطلاعات جلوگیری می‌کند (گروه مؤلفین، ۱۳۸۶: ۱۲).

معنای اصطلاحی: همه اقداماتی که به منظور حفظ و نگهداری تأسیسات، اسناد و مدارک، اخبار و اطلاعات، پرسنل، مخابرات و سایر موضوعات حیاتی کشور علیه خطرهای ناشی از جاسوسی، براندازی، خرابکاری، سرقت و خطرهای طبیعی انجام می‌شود و از دسترسی افراد غیرمجاز به موارد فوق جلوگیری و ممانعت می‌کند (گروه مؤلفین، ۱۳۸۶: ۱۲).

- ادبیات پژوهش

بیانات گهربار امیرالمؤمنین علی(ع) در خصوص حفاظت گفتار

نظر به نقشی که این مهم در ارتقای توان رزم ایفا می‌کند، حضرت علی(ع) در جنگ صفین چنین می‌فرمایند: «باید این سخن در سینه شما پنهان بماند وآن را بیان و ظاهر نکنید و هیچ‌کس از شما نشنود». حضرت در فرازی از نامه ۵۰ شاخص فوق را چنین توصیف می‌کند: «... أَلاَ وَ إِنَّ لَكُمْ عِنْدِی أَلا أَحْتَجِزَ دُونَكُمْ سِرّا إِلا فِیحَرْبٍ، وَ لاَ أَطْوِیَ دُونَكُمْ-»: «بدانید حقی که شما بر عهده من دارید، این است که چیزی را از شما مخفی ندارم، جز اسرار جنگ... ». حضرت در حکمت ۴۸ شاخص فوق را چنین تبیین می‌نمایند: «... الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ، وَالْحَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْیِ، وَالرَّأْیُ بِتَحْصِینِ الْأَسْرَارِ: پیروزی به دوراندیشی است و دوراندیشی به جولان اندیشه و جولان اندیشه به نگاه داشتن اسرار است...» (مجلسی، ۱۳۱۴، ج ۷۵: ۶۸).

- اهمیّت حفاظت اطلاعات

حفاظت اطلاعات یکی از اصول مهم غافلگیری در عملیات‌های نظامی است. در طول جنگ تحمیلی نیز مسئولان و فرماندهان بر رعایت مسائل حفاظتی طی اجرای عملیات‌های نظامی تأکید خاصی می‌کردند. رعایت اصول حفاظتی در عملیات والفجر ۸ به نسبت عملیات‌های پیش از آن پیشرفت درخور توجهی داشت؛ به طوری که دشمن نتوانست هیچ‌گونه اطلاعاتی از عملیاتی به این وسعت کسب کند و کاملاً غافلگیر شد. سند زیر بخشی از دستورالعمل حفاظتی عملیات والفجر ۸ است که از سوی قرارگاه خاتم‌الانبیا تنظیم و به قرارگاه‌های مربوط ابلاغ شد. این سند گواه روشنی بر این مسئله است که در طراحی دستورالعمل حفاظتی عملیات، فرماندهان نظامی با دقت تمام ابعاد مختلف موضوع را بررسی و دستورالعمل اجرایی آن را به یگان‌های تابعه ابلاغ می‌کردند.

«به پیوست ۵ برگ طرح حفاظتی منطقه مانور همراه ۱۲ پیوست در ۱۸ برگ ابلاغ می‌شود. در این رابطه موارد زیر لازم‌الاجراست:

۱. دستورالعمل حفاظت در سطح فرمانده قرارگاه تهیه شده است؛ بنابراین لازم است با مطالعه دقیق اصل طرح، پیوست‌های آن و بحث در جلسه با حضور مسئولان مربوط، دستورالعمل اجرایی را براساس آن تهیه وبه یگان‌ها و واحدهای مربوط ابلاغ کنید.

۲. کل دستور نباید عیناً تکثیر شود و در اختیار واحدها و یگان‌ها قرار گیرد، بلکه موارد مربوط به هر واحد همراه با دستورالعمل اجرایی آن واحد و موارد به هر یگان، همراه با دستورالعمل اجرایی آن به یگان مربوط ابلاغ شود.

۳. تیمی برای نظارت بر اجرای صحیح موارد ابلاغی تعیین شود و بر حسن اجرا و پیگیری موارد مربوط نظارت کند.

۴. نسخه‌ای از تمامی اقدامات خود را درباره این طرح به قرارگاه خاتم- حفاظت اطلاعات ارسال کنید» (مختاری و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۵۵).

۲. رازداری

الف) رازداری و اهمیت آن از منظر احادیث

«انفرد سرّک و لا تودعه حازما فیزل و لا جاهلا فیخون»: تنها باش به سرّ خود و مسپار آن را به دوراندیش؛ پس بلغزد، و نه به نادانی، پس خیانت کند؛ یعنی سرّ خود را نزد خود نگه‌دار و به هیچ‌کس اظهار نکن از برای آنکه اگر به دانای دوراندیشی بسپاری، ممکن است بلغزد و به کسی اظهار کند که مفسده بر آن مترتب شود؛ زیرا مرد هرچند دانا و دوراندیش باشد، احتمال لغزش و سهو و خطا در او می‌رود و اگر به نادانی بسپاری، او خیانت و اظهار کند به مردم و باکی از آن نداشته باشد (آمدی، ۱۳۶۶: ۳۲۰).

در توضیح می‌توان گفت اهمیّت حفظ سرّ به حدی است که افشای آن برای هرکس، خواه دانا و خیرخواه باشد و خواه نادان نهی شده است؛ زیرا امکان لغزش افراد دانا همواره وجود دارد و در صورت لغزش سرّ افراد را آشکار و باعث آسیب به آنان می‌شود و افراد نادان به راحتی اسرار مردم را برملا می‌کنند.

«سرّک اسیرک فان افشیته سرت اسیره»: سرّ تو اسیر تو است؛ پس هرگاه او را فاش کنی، تو اسیر او می‌گردی؛ زیرا همیشه در فکر آن باشی و ترسی که مبادا ضرر و مفسده بر آن مترتب شود (آمدی، ۱۳۶۶: ۳۲۰).

ب) گسترش فرهنگ رازداری

قرار دادن محدودیت‌های گفتاری، تأکید بر رازداری، بیان آفات کشف الاسرار و راز سینه‌ها توصیه‌ای که در روایات با بیان‌های مختلف درباره حفظ اسرار ارائه شده است، همگی از وجود فرهنگ رازداری در اسلام خبر می‌دهد. افرادی که باز و بی‌پروا سخن می‌گویند، دور از ادب و فرهنگ اسلامی معرفی شده‌اند و به تعبیر ساده‌تر، اسلام کوشیده است برای همه دهان‌ها قفل و بندی از جنس تعهد و تدبر عرضه کند و این فرهنگ را گسترش دهد. در حدیثی امام صادق(ع) می‌فرماید: آنگاه که مطلع شدید، بین شما کسی است که محدودیت‌های گفتاری را رعایت نمی‌کند به خانه‌اش بروید و با نصیحت بکوشید او را از این عادت باز دارید. اگر قبول نکرد، از طریق کسی که این فرد او را بزرگ می‌دارد و از او حرف‌شنوی دارد، اقدام کنید و با لطافت تلاش کنید تا این مهم برآورده شود و همان‌گونه که در مورد امور مهم خودتان تمام تدابیر را به‌کار می‌برید، درباره این مسئله که خواسته من از شماست نیز از تدابیر ویژه استفاده کنید. اگر او پذیرفت، چه بهتر؛ وگرنه سخن او را پنهان دارید و جایی نقل نکنید.

بدین سان امام علی(ع) از یاران خویش می‌خواهد که نه‌تنها رازدار و امانت‌دار راز دیگران باشند، بلکه در گسترش فرهنگ رازداری بکوشند (کلینی، ۱۳۹۰: ۲۲۲).

در بینش اسلامی انسان موظف است زمامدار زبان خود باشد و آن را با شدّت و دقّت دربند کشد. امیرالمؤمنان علی(ع) در حکمت ۶۰ می‌فرماید: «اللسان سبع، ان خلّی عنه عقر» زبان تربیت نشده، درّنده‌ای است که اگر رهایش کنی، می‌گزد! (دشتی، ۱۳۸۶: ۴۵۳).

در بیانی دیگر در حکمت ۴۰ می‌فرماید: «لسان العاقل وراء قلبه، قلب الاحمق وراء لسان»: زبان عاقل پشت قلب اوست و قبل احمق پشت زبانش قرار دارد (کلینی، ۱۳۹۰: ۴۵۱).

این سخن از سخنان ارزشمند و شگفتی‌آور است که عاقل زبانش را بدون مشورت و فکر و سنجش رها نمی‌سازد، اما احمق هرچه بر زبانش آید می‌گوید، بدون فکر و دقت؛ پس زبان عاقل از قلب او و قلب احمق از زبان او فرمان می‌گیرد.

فرهنگ رازداری و مهار زبان یکی از اصول عمده مد نظر و تأکید اسلام است و رهبران دینی نقض آن را سخت نکوهش کرده‌اند. امام صادق(ع) می‌فرماید: به درستی که امر ما زیر پرده است و به‌وسیله پیمانی که خدا گرفته روپوش دارد. هرکه پرده آن را به زبان بدرد، خدا خوارش کند.

همچنین فرمود: در مسجد حلقه‌هایی تشکیل می‌شود که موجب معرفی خودشان و ما می‌شوند. آنان (عملاً) از ما نیستند و ما هم با آنان رابطه‌ای نداریم. من سعی بر پوشیده داشتن اطلاعات خود دارم ولی آنان راز ما را بر باد می‌دهند. خدا اسرارشان را آشکار نماید. آنان به من می‌گویند امام (ولی)، ولی قسم به خدا ! من جز برای کسانی که از من پیروی کنند امام نیستم. چرا با اسم من تملق می‌کنند؟ آیا زبان از اسم من باز نمی‌دارند؟ قسم به خدا ! خداوند بین من و آنها را در یک خانه جمع نمی‌کند (کلینی، ۱۳۹۰: ۳۲۰).

در فرهنگ دینی ما هرکس امانتدار معتبری باشد، اسرار بیشتری به او سپرده می‌شود و انسان همواره در این باره مورد آزمایش قرار می‌گیرد و باید محدودیت‌های دقیقی را در گفتار و رفتار رعایت کند. در افشای راز و طرح صحبت‌های غیرضروری به شدت بخیل باشد. امام کاظم(ع) به یکی از یاران خود می‌فرماید: اگر در این دست چیزی داری که می‌توانی آن را از دست دیگر پنهان کنی، این کار را انجام بده. در ادامه می‌فرماید: زبانت را حفظ کن تا عزیز باشی و خود را اسیر مردم (از طریق سپردن رازت به آنها) قرار مده که خوار می‌شوی؛ پس خود را از این ضایعه دور دارید (کلینی، ۱۳۹۰: ۷۶).

در جنگ احد پیامبر اکرم(ص) سعد ابن ابی وقاص را دنبال جمع‌آوری اخبار دشمن فرستاد و به او فرمود: اگر مطلع شدی که دشمن عزم حمله به مدینه دارد، به من خبر بده. در همین غزوه مشابه این توصیه را به مأمور اطلاعاتی دیگر خویش حباب ابن منذر نیز می‌فرماید و به وی یادآور می‌شود نزد هیچ‌یک از مسلمانان به من گزارش نده، مگر بگویی دشمن را اندک دیدم. وقتی حباب ابن منذر گزارشی مبنی بر کثرت افراد و تجهیزات آنان ارائه کرد، حضرت فرمود: به من هم همین اخبار رسیده است. از ایشان چیزی بازگو مکن. خدای ما را بسنده و بهترین وکیل است (واقدی، ۱۳۷۶: ۲۰۷).

۳. سیستم اطلاعات مدیریت[1]

سیستم اطلاعات مدیریت کنترل و بازسازی اطلاعات را از محیط‌های عملیاتی برعهده دارد، به نحوی که با سازماندهی و انتخاب داده‌ها، اطلاعات لازم را برای اتخاذ تصمیم، برنامه‌ریزی

1- Management Information System

وکنترل مدیران آماده می‌سازد. سیستم اطلاعات مدیریت در حقیقت دانشی مبتنی بر رایانه است که اطلاعات را براساس خواسته‌های کاربران دراختیارشان قرار می‌دهد (حسین هاشمی، ۱۳۹۱: ۱۲۹).

الف) تعریف سیستم

سیستم مجموعه‌ای از اجزا و روابط میان آنهاست که با ویژگی‌های معین، به هم وابسته یا مرتبط می‌شوند و این اجزا با محیط‌شان یک کل را تشکیل می‌دهند (هال وفاگن، ۱۹۶۸: ۸۱).

هدف هر سیستم سازمانی، ایجاد هماهنگی میان تلاش‌های مدیریتی برای کسب اهداف سازمانی است. در واقع هدف مطالعه سیستم باید چیزی بیش از اقدام صرف به مطالعه مستندات و ارائه رویه‌های ساده باشد؛ به‌طوری که فلسفه وجودی، اهداف، خط‌مشی‌ها، تعامل اجزا و نظریه‌های مدیریت در چارچوب سازمان را در برگیرد و نتایج زیر را به بار آورد:

۱. اطلاعات صحیح را در زمان مناسب در اختیار فرد مناسب قرار دهد.

۲. به افزایش ضریب اطمینان در تصمیم‌گیری‌ها ختم شود.

۳. موجب افزایش ظرفیت پردازش توده‌های کار در زمان حال و آینده شود.

۴. توان انجام کار سودآور را ایجاد کند.

۵. موجب افزایش بهره‌وری افراد و سرمایه شود (محمودیان و حسینی، ۱۳۹۲: ۶۹۹).

ب) عناصر سیستم

اغلب سیستم‌ها از سیستم‌هایی کوچک‌تر تشکیل شده‌اند که آنها را «خرده‌سیستم» می‌نامند و این خرده‌سیستم‌ها نیز بر حسب سطح خاص تجزیه و تحلیل خود، به خرده‌سیستم‌های دیگری تقسیم می‌شوند.

اگر نتوانیم عناصر تشکیل‌دهنده سیستم را شناسایی کنیم، آن را «جعبه سیاه» می‌نامیم. جعبه سیاه شامل عناصر ضروری اولیه یا اتم‌های تشکیل‌دهنده یک سیستم است که کاملاً شناخته نشده است. با نگرشی کارکردی، بخش‌هایی از سیستم که وظایف اساسی آن را بر عهده دارند، عناصر سیستم قلمداد می‌شوند و با نگرشی ایستا عناصر هر سیستم، همان بخش‌های تشکیل‌دهنده سیستم یا اجزای سیستم هستند که شامل چهار جزء ورودی، فرایند، خروجی و بازخورد می‌شوند (محمودیان و حسینی، ۱۳۹۲: ۶۹۹).

ورودی‌ها (درونداد، داده‌های خام)[1]: ورودی همان نیروی محرکه سیستم است که نیازهای عملیاتی سیستم را برطرف می‌کند. برای مثال ماده، نیروی انسانی، محصول، اطلاعات و غیره همگی ورودی‌های یک سیستم هستند. ورودی یک سیستم ممکن است از خروجی‌های سیستم دیگر تأمین شود.

انواع ورودی‌های سیستم

ورودی‌های زنجیره‌ای (به هم پیوسته، زوجی مستقیم، متصل): ورودی‌هایی که خروجی سیستم دیگری هستند، با سیستم مد نظر به‌طور مستقیم و زنجیره‌ای مرتبط هستند. شناسایی و مطالعه این ورودی‌ها آسان است و مشکل زیادی برای تحلیلگر ایجاد نمی‌کند زیرا فقدان آن به سرعت احساس می‌شود.

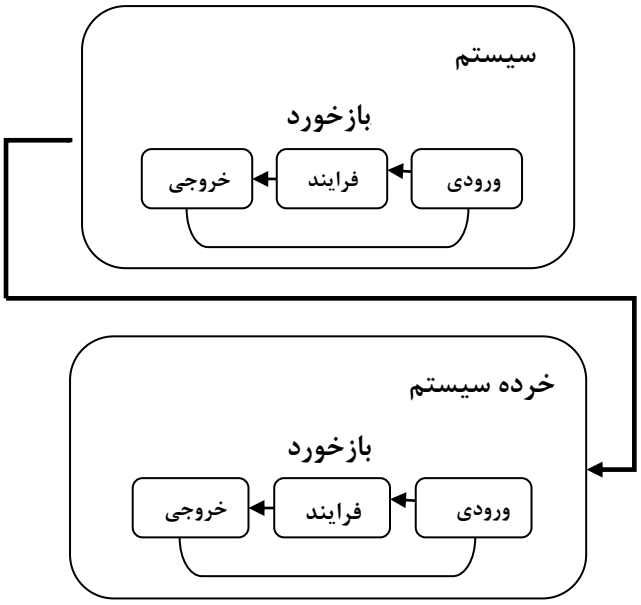

نمودار ۱- ورودی‌های زنجیره‌ای یا به‌هم‌پیوسته (قربانی‌زاده، ۱۳۸۵: ۵۱)

1- In Puts

ورودی‌های تصادفی: در این حالت سیستم، ورودی‌های خود را از میان خروجی‌های خرده‌سیستم‌های گوناگون موجود انتخاب می‌کند.

ورودی‌های بازخورد: بازخورد نشان‌دهنده بخشی از خروجی یک سیستم است که به‌عنوان ورودی به همان سیستم وارد می‌شود. بازخورد اغلب نشان‌دهنده تفاوت میان وضع مطلوب (دستیابی به هدف) و وضع موجود (عملکرد واقعی سیستم) است.

فرایند (خانه پردازش، تجزیه و تحلیل داده‌ها)[1]: در فرایند سیستم ورودی‌های سیستم تبدیل به خروجی‌های سیستم می‌شود. این فرایند ممکن است توسط عواملی مثل انسان، تکنولوژی، ماشین‌آلات و... صورت گیرد. هنگامی که نحوه این تبدیل برای تحلیلگران مشخص باشد، فرایند را «جعبه سفید» گویند؛ اما اغلب به علت پیچیده بودن فرایندها، تعیین و شناسایی تفصیلی آنها امکان‌پذیر نیست و همان‌طور که قبلاً اشاره شد، بخشی از این فرایندها را به عنوان «جعبه سیاه» در نظر می‌گیرند.

خروجی (برونداد، اطلاعات یا ستاده)[2]: خروجی‌ها حاصل فرایند تغییر و تبدیل هستند مانند اطلاعات، محصول، ماده، خدمات و... .

انواع خروجی‌ها

خروجی‌هایی که به‌طور مستقیم توسط سیستم‌های دیگر مصرف می‌شوند. هدف همه سازمان‌ها به حداکثر رساندن این نوع خروجی است.

خروجی‌هایی که در مرحله بعد توسط همان سیستم مورد استفاده قرار می‌گیرد.

خروجی‌هایی که برای خود سیستم یا سیستم‌های دیگر قابل استفاده نیست، بلکه جزء ضایعات سیستم و دورریختنی است.

بازخورد (مکانیسم کنترل)[3]: بازخورد نوعی برگشت پیام ارتباطی است که در آن گیرنده به‌طور عامدانه یا غیرعامدانه به پیام فرستنده واکنش نشان می‌دهد. این پیام‌ها به فرستنده امکان می‌دهد تا وضعیت ارتباطی خود را با مخاطبانش ارزیابی کند. نظام‌های سالم ارتباطی بازخورد را

1- Process
2- Out Puts
3- Analysis

غنیمتی برای اصلاح خود قلمداد می‌کنند (محمودیان و حسینی، ۱۳۹۲: ۷۰۱ و ۷۰۲).

سیستم داده‌ها را از محیط بیرونی می‌گیرد، روی آنها فرایند تبدیل انجام می‌دهد و سپس خروجی خود را به محیط بیرونی بر می‌گرداند (هاشمی، ۱۳۹۱: ۴۹).

ج) نگرش سیستمی[1]

اساس رویکرد سیستمی مفهوم سیستم است. در نگرش سیستمی، پدیده‌ها با در نظرگرفتن کل آنها بررسی می‌شوند و علاوه بر در نظر داشتن کلّیت پدیده‌ها ارتباط بین اجزای متشکله سیستم نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. به‌عبارت دیگر، یک موجود، شخصیت و کلّیتی دارد که با تجمع اجزای آن متفاوت است (هاشمی، ۱۳۹۱: ۵۸).

د) تفکرسیستمی

نحوه نگرش جدیدی برای مطالعه پدیده‌های طبیعی به مثابه یک سیستم، به‌شمار می‌آید (رضاییان، ۱۳۸۶: ۲۰).

هـ) قوانین تفکر سیستمی

- هرگز نباید شرایط محیطی را سرزنش کرد.
- دریافتن الگوی تغییرات به جای تمرکز بر روی وقایع؛
- تفکر براساس رابطه علت و معلولی به جای رابطه همبستگی؛
- تعیین صحیح مرز سیستم؛
- تفکر دینامیک به جای تفکر استاتیک؛
- سیستم‌های اجتماعی در برابر سیاست‌ها مقاومت می‌کنند.
- بستگی عملکرد سیستم به چگونگی تعامل بین اجزا؛
- باید به مهلتی که برای دریافت پاسخ ضروری است، توجه کرد (مختاری، ۱۳۸۸: ۶).

و) تجزیه و تحلیل سیستم

عبارت است از شناخت جنبه‌های مختلف سیستم و آگاهی از چگونگی عملکرد اجزای تشکیل‌دهنده آن و بررسی نحوه و میزان ارتباط بین اجزای آن به منظور دستیابی به مبنایی جهت

1- System Approach

طرح و اجرای یک سیستم مناسب‌تر.

در یک سازمان، سیستم را مجموعه‌ای از روش‌ها نیز تعریف کرده‌اند، که به یکدیگر وابسته‌اند و با اجرای آنها، قسمتی از هدف سازمانی محقق می‌شود. روش‌ها نیز خود مجموعه‌ای از شیوه‌های مختلف انجام کار هستند که با استفاده از آنها می‌توان به تأمین هدف نهایی سازمان کمک کرد.

روش: عبارت است از یک رشته عملیات و مراحلی که برای اجرای کل یا قسمتی از یک سیستم انجام می‌شود.

شیوه: عبارت است از تشریح جزئیات و نحوه انجام دادن کار (زارعی اسبگرانی، ۱۳۹۲: ۲۷).

۴. اصل غافلگیری

الف) تعریف غافلگیری

غافلگیری، ضربه زدن به دشمن در زمان و مکانی است که انتظار آن را نداشته باشد. در نتیجه پیدایش آشفتگی در سیستم دفاعی دشمن به علت آمادگی نداشتن است. مهم رعایت این اصل برای نیروهای آفندکننده است (فرقانی، ۱۳۸۳: ۱۰۶).

از جنبه تاکتیکی، غافلگیری وجه اصلی این عملیات محسوب می‌شد. عبور از رودخانه‌ای خروشان با عرض حدود یک کیلومتر زیر دید و تیر دشمن بدون غافلگیری امری ناممکن بود؛ اما با طراحی مناسب و هوشمندانه این امر محقق شد. این غافلگیری به قدری عمیق بود که حتی بعد از عبور نیروهای سپاه از اروندرود و اشغال فاو نیز فرماندهان عالی ارتش بعث باور نکرده بودند که تلاش اصلی ایران از این منطقه است و همچنان بر جبهه شلمچه متمرکز بودند و همین امر به نیروهای اسلام این اجازه را داد تا مواضع خود را در آن سوی اروندرود مستحکم کنند. پیشینه تاریخی اصل غافلگیری مانند سایر اصول پذیرفته‌شده جنگ، ریشه‌ای کهن در تاریخ جنگ‌های دنیا دارد. جنگ‌های پیامبر اکرم(ص) نیز تابلوهای روشنی از به‌کارگیری این اصل در معرض دید پژوهشگران نظامی قرار داده؛ همچنان که جنگ‌های جهانی اول و دوم و دفاع مقدس ملت مسلمان ایران، سرشار از جلوه‌هایی از این اصل در میدان نبرد است. در پیکار خیبر، پیامبر اکرم(ص) برای

آنکه احتمال حمله به منطقه خیبر را از ذهن یهودیان بیرون سازد، ابتدا به سوی منطقه رجیع حرکت کرد و در فرصتی مناسب، عمده قوای خویش را بـه سـرعت بـه سـوی خیبـر حرکـت داد و شـبانه قلعه‌های آنها را محاصره کرد تا جایی که صبح روز بعد، یهودیانی که از قلعه خارج شدند با دیدن مسلمانان بسیار تعجب کردند. جنگ بنی قریظه نمونه‌ای از غافلگیری در زمان است، زیرا یهودیـان بنی‌قریظه هرگز احتمال نمی‌دادند که نیروهای اسلام، به‌دلیل خستگی زیاد و شرایط جوّی نامناسب و سردی هوا بلافاصله پس از پایان جنگ احزاب، آنها را مورد تهاجم قرار دهند و از لحـاظ زمـان غافلگیر کنند. مـوفـقـیـت مـسـلمـانـان در ایـن نـوع تـهـاجـم، نـشـان‌دهـنـده آمـوزش عـالی و اطـاعـت‌پـذیـری کامل بود که مهم‌ترین ویژگی ارتش‌های نیرومند و استوار است.

امام صادق(ع) می‌فرمایند: «الحَذَرَ کُلَّ الحَذَرِ مِن مُقارَبَةِ عَدُوِّکَ فی طَلَبِ الصُّلحِ؛ فَإِنَّ العَدُوَّ رُبَّما قارَبَ لِیَتَغَفَّلَ، فَخُذ بِالحَزمِ»: بعد از صلح با دشمنت، از او سخت برحذر باش؛ زیرا گاه دشمن، خود را به تو نزدیک می‌کند، تا غافلگیرت سازد؛ پس دوراندیش و محتاط بـاش و خـوش‌بینـی بـه دشمن را متهم کن (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۶: ۵۷۴).

ب) اهمیت غافلگیری در کلام وحی

خداوند در سوره مبارک نساء می‌فرمایند: «وَ إِذا ضَرَبْتُمْ فِی الْأَرْضِ فَلَیْسَ عَلَیْکُمْ جُناحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ یَفْتِنَکُمُ الَّذینَ کَفَرُوا إِنَّ الْکافِرینَ کانُوا لَکُمْ عَدُوًّا مُبیناً»: و چـون بـه سفر می‌روید و بیم آن دارید که کفار شما را گرفتـار سـازند، گنـاهی بـر شـما نیسـت کـه نمـاز را شکسته بخوانید، چون کفار دشمن آشکار شمایند (نساء/ ۱۰۱).

«وَ إِذا کُنْتَ فیهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلاةَ فَلْتَقُمْ طائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَکَ وَ لْیَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذا سَجَدُوا فَلْیَکُونُوا مِنْ وَرائِکُمْ وَ لْتَأْتِ طائِفَةٌ أُخْری لَمْ یُصَلُّوا فَلْیُصَلُّوا مَعَکَ وَ لْیَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَ أَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذینَ کَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِکُمْ وَ أَمْتِعَتِکُمْ فَیَمیلُونَ عَلَیْکُمْ مَیْلَةً واحِدَةً وَ لا جُناحَ عَلَیْکُمْ إِنْ کانَ بِکُمْ أَذیً مِنْ مَطَرٍ أَوْ کُنْتُمْ مَرْضی أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَکُمْ وَ خُذُوا حِذْرَکُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْکافِرینَ عَذاباً مُهیناً»: و چون خود تو ای پیامبر بین آنان باشی و بخواهی نماز جماعت بخوانی، همـه یکبـاره به نماز نایستند، بلکه عده‌ای از مؤمنین با تو به نماز بایستند و اسلحه خویش برگیرند و چون سجده کردند نماز خود تمام کنند و پشت سر شما بایستند. طایفه دوم که نماز نخوانده‌انـد بیاینـد و بـا تـو نماز بخوانند و حتماً اسلحه خویش با خود داشته باشند، چون آنها که دچار بیماری کفرنـد، خیلـی

دوست می‌دارند شما از اسلحه و باروبنه خود غافل شوید و یکباره بر شما بتازند. بله اگر به‌خاطر باران یا بیماری حمل اسلحه برایتان دشوار بود، می‌توانید اسلحه را زمین بگذارید، اما به شرطی که احتیاط خود را از دست ندهید که خدا برای کافران عذابی خوارکننده آماده کرده است (نساء/ ۱۰۲).

إ«ذا قَضَیْتُمُ الصَّلاةَ فَاذْکُرُوا اللَّهَ قِیاماً وَ قُعُوداً وَ عَلی جُنُوبِکُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِیمُوا الصَّلاةَ إِنَّ الصَّلاةَ کانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ کِتاباً مَوْقُوتاً»: و چون نماز را تمام کردید در هر حال چه ایستاده و چه خفته و چه به پهلو خدا را به یاد آورید- این نماز شکسته مخصوص حالت خوف است - پس همین که ایمن شدید نماز را تمام بخوانید که نماز واجبی است که باید مؤمنین در اوقات معین انجام دهند (نساء/ ۱۰۳).

۵. عملیات اطلاعاتی[1]

از این عملیات تعاریفی ارائه شده است که به دو تعریف اکتفا می‌شود: «اقدامات انجام‌شده برای نفوذ؛ اثرگذاری یا دفاع از سامانه‌های اطلاعاتی و تصمیم‌گیری» (خان‌احمدی، ۱۳۹۲: ۲۵). در جای دیگر این عملیات چنین تعریف شده است: «... به‌کارگیری یکپارچه جنگ الکترونیک، عملیات شبکه رایانه‌ای، عملیات روانی، فریب نظامی و امنیت عملیات، همراه با پشتیبانی ویژه و قابلیت‌های وابسته برای نفوذ، شکستن، تخریب، اسیر کردن نیروی انسانی دشمن و تصمیم‌گیری‌های مستقل در عین حال که از خودمان حفاظت کنیم...» (خان‌احمدی، ۱۳۹۲: ۲۷).

اطلاعات: «مجموعه دانستنی‌های مربوط به وضعیت جغرافیایی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، علمی و فناوری، ترابری، ارتباطات و وضعیت نظامی یک یا چند کشور، که بر پایه آنها خط‌مشی و طرح‌های نظامی لازم برای تنظیم روابط خود با این کشورها تهیه می‌شود (مرادیان، ۱۳۸۵: ۳).

این اطلاعات شامل اطلاعات رزمی و استراتژی است. از تعریف ارائه‌شده و تجارب جنگ‌های گذشته این واقعیت استنباط می‌شود که ارتقای توان رزم و نهایتاً شکست و پیروزی هر عملیات نظامی با این مهم ارتباط تنگاتنگ دارد؛ زیرا در فرآیند چنین اقدامی علاوه بر آگاهی

1- Information Operation

فرمانده نسبت به شرایط‌جوی و وضعیت زمین، فرماندهان و مدیران نسبت به ترتیب نیروی دشمن (ترکیب، گسترش، استعداد، سازمان، تاکتیک، شایستگی رزمی، آموزش، لجستیک،...) در سطح رزمی و راهبردی اشرافیت کامل پیدا می‌کنند. بر این مبنا حضرت علی(ع) در فرازی از خطبه ۱۰ در راستای اطلاعات راهبردی این شاخص چنین می‌فرمایند: «أَلا وَ إِنَّ الشَّیْطَانَ قَدْ جَمَعَ حِزْبَهُ وَ اسْتَجْلَبَ خَیْلَهُ وَرَجِلَهُ وَ إِ نَّ بَصِیرَتی لَمَعی مَا لَبَّسْتُ عَلی نَفْسی»: آگاه باشید که شیطان حزب خود را گرد آورده و سواران و پیادگانش را بسیج کرده است. همان بصیرت دیرین هنوز هم با من است (دشتی، ۱۳۸۶: ۳۶).

در خصوص توجه به این شاخص در سطح اطلاعات رزمی در جای دیگر می‌فرمایند: «ارْمِ بِبَصَرِكَ أَقْصَی الْقَوْمِ»: و تا دورترین کرانه‌های میدان نبرد را زیر نظر گیر...» (دشتی، ۱۳۸۶: ۴۲).

درباره اطلاعات راهبردی این شاخص می‌فرمایند: «... اَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ عَیْنی بِالْمَغْرِبِ کَتَبَ إِلَیَّ یُعْلِمُنی أَنَّهُ وُجِّهَ إِلَی الْمَوْسِمِ أُنَاسٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ، الْعُمْیِ الْقُلُوبِ،الصُّمِّ الْأَسْمَاعِ، الْکُمْهِ الْأَبْصَارِ، الَّذینَ یَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ یُطیعُونَ الْمَخْلُوقَ فی مَعْصِیَهِ الْخَالِقِ وَیَحْتَلِبُونَ الدُّنْیَا دَرَّهَا بِالدِّینِ وَ یَشْتَرُونَ عَاجِلَهَا بِآجِلِ الْأَبْرَارِ الْمُتَّقینَ»: پس از یاد خدا و درود؛ همانا مأمور اطلاعاتی من در شام به من اطلاع داده است که گروهی از مردم شام برای مراسم حج به مکه می‌آیند؛ مردمی کوردل، گوش‌هایشان در شنیدن حق ناشنوا، و دیده‌هایشان نابینا، که حق را از راه باطل می‌جویند و بنده را در نافرمانی از خدا، فرمان می‌برند، دین خود را به دنیا می‌فروشند و دنیا را به بهای سرای جاودانه نیکان و پرهیزکاران می‌خرند (دشتی، ۱۳۸۶: ۳۸۴).

حضرت نقش این شاخص را در موفقیت عملیات چنین تبیین می‌فرمایند: «اِسْتَعْمِلْ مَعَ عَدُوِّکَ مُراقِبَهَ الإِمْکانِ وَانْتِهازِ الْفُرْصَهِ تَظْفُرُ»: امکانات و فرصت‌ها را در مورد دشمن مورد توجه قرار ده تا بر او پیروز شوی (آمدی، ۱۳۶۶: ۱۹۲).

۶. تأمین[1]

تأمین عبارت است از حفاظت در مقابل عملیات غافلگیری، جاسوسی، خرابکاری، عملیات ایذایی و دیده‌بانی دشمن... (خان احمدی،۱۳۹۲: ۲۷).

1- Acquisition

حضرت علی(ع) در فرازی از خطبه ۶ در شهر مدینه در خصوص بهره‌گیری از این شاخص می‌فرمایند: «... وَ اللّه لاَ أَکُونُ کَالضَّبُعِ تَنامُ عَلَی طُولِ اللَّدْمِ حَتّی یَصِلَ إِلَیْها طَالِبُها وَ یَخْتَلَها راصِدُها»: به خدا سوگند! از آگاهی لازم برخوردارم و هرگز غافلگیر نمی‌شوم که دشمنان ناگهان مرا محاصره کنند و با نیرنگ دستگیرم نمایند... (دشتی، ۱۳۸۶: ۳۴).

حضرت در نامه ۱۱خطاب به زیاد بن نصر حارثی و شریح بن هانی، فرماندهان لشکر اعزامی برای نبرد با شامیان، این شاخص را با عنوان یک دستورالعمل چنین ابلاغ می‌فرمایند: «... وَاجْعَلُوا لَکُمْ رُقَباءَ فِی صَیاصِی الْجِبالِ، وَ مَناکِبِ الْهِضابِ، لِئَلاّ یَأْتِیَکُمُ الْعَدُوُّ مِنْ مَکانِ مَخافَةٍ أَوْ أَمْنٍ وَاعْلَمُوا أَنَّ مُقَدِّمَةَ الْقَوْمِ عُیُونُهُمْ، وَ عُیُونَ الْمُقَدِّمَةِ طَلائِعُهُمْ»: و در بالای قله‌ها و فراز تپه‌ها، دیده‌بان‌هایی بگمارید. مبادا دشمن از جایی که می‌ترسید یا از سویی که بیم ندارید، بر شما یورش آورد! و بدانید که پیشاهنگان سپاه دیده‌بان لشکریانند و دیده‌بانان طلایه‌داران سپاه‌اند. ...» (دشتی، ۱۳۸۶: ۳۵۰).

در فرازی از نامه ۱۱ حضرت در خصوص رعایت این مهم، فرماندهان سپاه را چنین توصیه نموده‌اند: «... وَ إِذا غَشِیَکُمُ اللَّیْلُ فَاجْعَلُوا الرِّماحَ کِفَّةً»: و چون تاریکی شب شما را پوشاند، نیزه‌داران را اطراف لشکر بگمارید و نخوابید مگر اندک؛ چونان آب در دهان چرخاندن و بیرون ریختن» (دشتی، ۱۳۸۶: ۳۵۴).

۷. شرح عملیات

ساعت ۲۲ روز ۱۳۶۴/۱۱/۲۰، عملیات والفجر ۸ با رمز «یا فاطمه زهرا(س)» آغاز شد. طبق شواهد موجود و اظهارات اسیران، دشمن تا ۲ ساعت پیش از عملیات به این منطقه حساسیت جدی و زیادی نداشته است. البته احتمال تک فریب (کل اروند) نیروهای اسلام در این منطقه را ضعیف و تک اصلی در مناطقی همچون جناح جنوبی حوزه استحفاظی سپاه چهارم و شرق دجله و زید تا شلمچه را قوی می‌دانست؛ بدین‌ترتیب برخورد دشمن در آغاز عملیات در راستای وارد کردن [یگان‌های] تقویتی به منطقه، بدون تدبیر صحیح و اصولی بود و پس از آغاز عملیات، به دو دلیل یگان‌های اصلی خود را به‌طور کامل به منطقه وارد نکرد؛ زیرا هنوز به اهداف یا اصلی یا فریب بودن تک نیروهای اسلام اطمینان کامل نداشت و چنین می‌پنداشت که ما خواستار کشاندن همه

نیروهایش به این منطقه برای انجام عملیات گسترده در مناطق یادشده هستیم.

دیگر آنکه وضعیت زمین منطقه عملیاتی والفجر ۸ به شکلی بود که اجازه مانور به همه یگان‌های پیاده، زرهی و مکانیزه را به‌صورت انبوه نمی‌داد؛ بنابراین، به اجبار برای وارد کردن یگان‌های مزبور به منطقه به منظور مقابله با رزمندگان اسلام با مشکل روبه‌رو شد.

در ارزیابی عملیات‌های نظامی، میزان رعایت اصل غافلگیری دشمن یکی از فاکتورهای اساسی محسوب می‌شود. رعایت این اصل در تضمین موفقیت عملیات، کاهش تلفات نیروهای خودی و افزایش تلفات دشمن تأثیر مستقیمی دارد. در واقع، این اصل ترکیبی از حفاظت اطلاعات و عملیات فریب است که از این نظر، عملیات والفجر ۸ یکی از موفق‌ترین عملیات‌های نظامی ایران محسوب می‌شود؛ زیرا طی این عملیات، دشمن کاملاً غافلگیر شد و در شرایطی که انتظار اجرای عملیات از منطقه جزایر مجنون و ام‌الرصاص را داشت، در برابر عملیات ایران در منطقه فاو تا چند روز، ابتکار عمل را از دست داد (مختاری و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۴۶).

الف) عوامل موفقیت در عملیات والفجر ۸

- تاکتیک جدید و منحصر به فرد عبور از رود اروند؛
- غافلگیر شدن و آمادگی نداشتن دشمن؛
- سازماندهی مناسب در سیستم پشتیبانی آتش توپخانه‌ای و هوایی؛
- آموزش و سازماندهی مناسب نیروها؛
- بهره‌گیری از شرایط جوی مناسب؛
- سرمایه‌گذاری روی تلاش پشتیبانی در منطقه شلمچه و ام‌الرصاص.

در ادامه سعی شده است با نگاه سیستمی به بررسی یکی از عوامل موفقیت در عملیات پرداخته شود. غافلگیر شدن و آمادگی نداشتن دشمن به‌عنوان یک سیستم، که خود خرده سیستم، ابرسیستم عوامل موفقیت بوده به منظور رسیدن به چگونگی روش اجرا و مشخص شدن فعالیت‌های جزیی (شیوه‌های اجرا) مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

ب) فواید تجزیه و تحلیل

- بررسی دوباره اهداف سازمانی؛
- آشنایی با نحوه انجام کار در مراحل مختلف فرایند؛
- پی بردن به کمبودها، نقایص و مشکلات موجود در عملیات؛
- استفاده از روش‌های علمی برای انتخاب راه‌ها و شیوه‌های بهتر در عملیات‌های آتی.

ج) عوامل مؤثردر غافلگیر شدن دشمن

- حفاظت گفتار و اسناد؛
- اجرای طرح فریب (انجام عملیات ایذایی)؛
- استفاده مناسب از پوشش و استتار؛

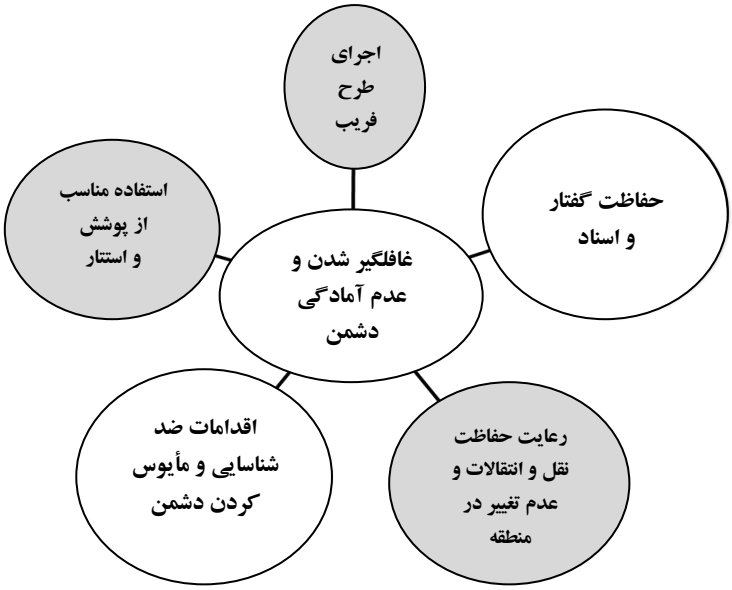

شکل ۱- (منبع: محقق‌ساخته)

- رعایت حفاظت نقل و انتقالات و عدم تغییر در منطقه؛
- اقدامات ضد شناسایی و مأیوس کردن دشمن.

از دیدگاه حفاظت اطلاعات، عناصر مؤثر در عملیات به شرح زیر احصا شده است که به‌عنوان ورودی‌های سیستم اطلاعات و مدیریت حفاظت اطلاعات عملیات در نظر گرفته می‌شوند.

در نتیجه این عوامل باعث غافلگیری دشمن و عدم آمادگی وی شد که به‌عنوان خروجی سیستم اطلاعات مدیریت مطرح می‌شود و از عوامل مؤثر در نتیجه نهایی عملیات یعنی پیروزی عملیات بوده است.

در این بخش به‌عنوان ورودی‌های سیستم، روش‌های: ۱. حفاظت گفتار و اسناد؛ ۲. اقدامات ضد شناسایی و مأیوس کردن دشمن برای رسیدن به اقدامات انجام‌شده (شیوه فعالیت‌های جزیی) مورد تجزیه و تحلیل سیستمی قرار می‌گیرد.

د) ورودی‌های سیستم

- حفاظت گفتار و اسناد

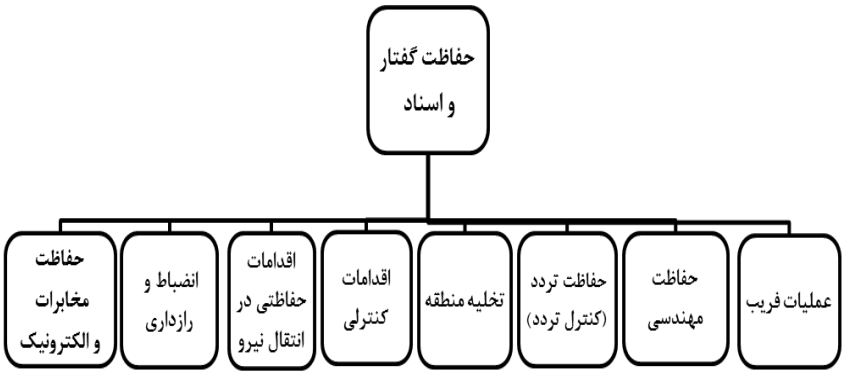

نمودار ۲- (منبع: محقق‌ساخته)

- اقدامات ضد شناسایی و مأیوس کردن سیستم اطلاعاتی دشمن

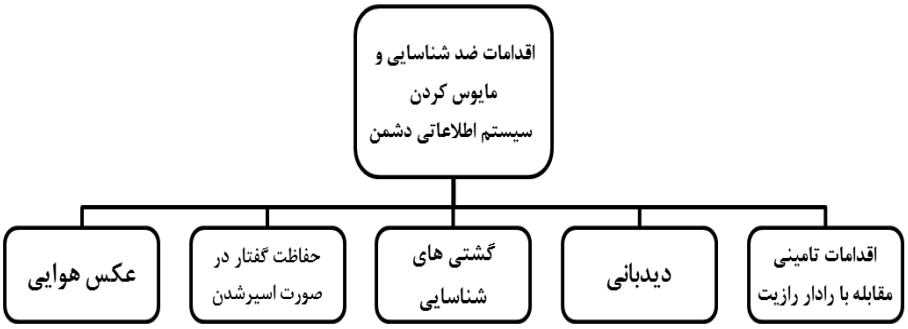

نمودار ۳- (منبع: محقق‌ساخته)

در ادامه و در بخش فرایند به همه اقداماتی که به‌عنوان فرایندهای سیستم اطلاعات مدیریت در نظر گرفته شده است و اجزای آنها پرداخته می‌شود.

هـ) فرایند سیستم

- دسته اول اقدامات فرایندی (اقدامات حفاظت گفتار و اسناد)

شامل روش‌های: عملیات فریب، حفاظت مهندسی، حفاظت تردد (کنترل تردد)، تخلیه منطقه عملیات، اقدامات کنترلی، انتقال نیرو، انضباط و رازداری، حفاظت مخابرات و الکترونیک بوده که در ادامه شیوه‌های اجرا یا فعالیت‌های جزیی هر شیوه به صورت نمودار بیان می‌شود.

***روش عملیات فریب شامل شیوه‌های مندرج در نمودار**

نمودار ۴- (منبع: محقق‌ساخته)

- نتیجه عملیات فریب

- منافقین ده روز قبل از عملیات طی اطلاعیه‌ای منطقه هور را به‌عنوان منطقه اصلی عملیات معرفی کردند.
- دشمن هر روز کار بمباران هوایی و عکس هوایی را در این منطقه انجام می‌داد و اکثر عقبه‌های ما را در منطقه هور زیر آتش توپخانه و بمباران هوایی داشت.
- حداقل هشت لشکر زبده عراق در منطقه هور مشغول شدند که تعدادی از آنها در خط و تعدادی در احتیاط بودند.
- دشمن در کلیه اسناد و تحلیل‌های خود گفته بود ایرانی‌ها از هور قصد عملیات دارند.
- تا سه روز بعد از عملیات دشمن هنوز فکر می‌کرد این تک، تک فریبنده است و ما عملیات اصلی خود را از هور انجام خواهیم داد (خادمی، ۱۳۸۸: ۳۳).

*** روش حفاظت مهندسی**

از جمله اقدامات انجام‌شده برای عملیات، اقدامات اصولی مهندسی بود. منطقه مد نظر برای عملیات، منطقه‌ای کاملاً بکر بود. در هر حال اقدامات اصولی مهندسی (شیوه‌ها) که می‌بایست ضرورتاً انجام می‌گرفت عبارت‌اند از:

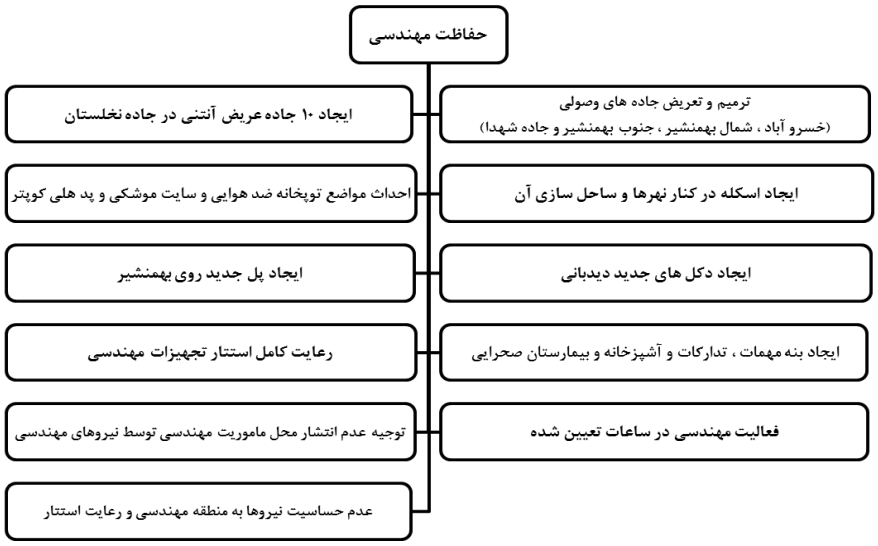

نمودار ۵- (منبع: محقق‌ساخته)

*** روش حفاظت تردد (کنترل تردد)**

الف) کنترل حجم تردد: با مشخص شدن خط حد یگان‌ها و تحویل گرفتن خط خوف این بود که تردد سرسام‌آور یگان‌ها به منطقه شروع شود و با افزایش حجم تردد به‌خصوص خودروهای فرماندهی، دشمن به این منطقه حساس شود. برای عادی جلوه دادن حجم تردد با آماربرداری از تردد وانت‌های شخصی و نیروی دریایی که تا آن موقع در منطقه صورت می‌گرفت، متناسب با آن، ابتدا برای هر یگان سهمیه پنج خودرو (یک خودرو سوخت، یک خودرو آب، دو وانت معمولی، یک آمبولانس و دو یا سه موتور سیکلت) در نظر گرفته شد و برای اینکه حجم یادشده قابل کنترل باشد، برگه تردد مخصوص تهیه شد که در آن شماره و نوع خودرو معلوم بود.

ب) تصحیح پست‌های کنترل: تا قبل از ورود سپاه به منطقه، کنترل پل بقیه‌الله و خسروآباد به عهده ژاندارمری بود. علاوه بر آن، ژاندارمری دست‌کم دو پست کنترل دیگر در منطقه داشت. نیروی دریایی نیز یک پست کنترل داشت که پس از صحبت‌های مفصل با ژاندارمری ابتدا دژبانی اصلی (بقیه‌الله و خسروآباد) از آنها تحویل گرفته شد. در ابتدای مرداد عملاً قرارگاه کربلا کنترل دژبانی منطقه را به عهده گرفت و با گماردن نیرو در ابتدای خسروآباد، ابتدای جاده شهدا و ابتدای جاده آیت‌الله سعیدی، تردد مردم بومی به منطقه جلو (حاشیه اروندرود و نخلستان‌های آن) که منطقه اصلی استقرار و کار یگان‌ها بود، قطع شد. در مرحله بعدی در سه راه چوئیبده (ابتدای جاده روستای قصر) نیز پست‌هایی گذاشته شد که از این طریق کنترل بیشتری بر تردد مردم به جنوب جاده ذوالفقاریه (جاده جنوبی بهمنشیر) انجام گرفت و تمام ترددها از این جاده و از جاده خسرو آباد قطع و به جاده قفاص منتقل شد (خادمی، ۱۳۸۸: ۳۴).

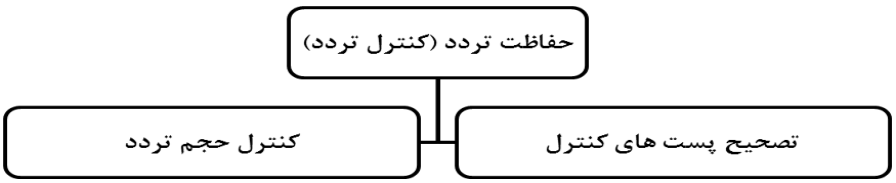

نمودار ۶- (منبع: خادمی، ۱۳۸۸: ۳۴)

*** روش تخلیه منطقه عملیات**

الف) شیوه تخلیه مردم بومی: براساس طرح حفاظت اطلاعات خاتم‌الانبیاء، افراد بومی از منطقه جزیره آبادان تخلیه شدند. نمایندگان حفاظت اطلاعات سپاه سعی کردند منطقه آبادان و حاشیه بهمنشیر را به‌عنوان منطقه ممنوعه در طرح فوق بگنجانندکه در ابتدا با مخالفت استانداری و ارتش روبه‌رو شدند؛ اما در نهایت با پافشاری حفاظت اطلاعات و فرماندهی سپاه آنها پذیرفتند و کار تخلیه از ۱۳۶۴/۱۰/۹ شروع شد و با پیگیری جدی تا ۱۳۶۴/۱۰/۲۵به اتمام رسید (خادمی، ۱۳۸۸: ۳۷).

ب) شیوه تخلیه نیروهای ارتش، ژاندارمری و نیروی دریایی: پوشش تخلیه افراد این‌گونه بود که پس از تقسیم خط پدافندی بین سپاه و ارتش، از فاو تا زید به عهده سپاه گذاشته شد تا سپاه خط خود را پیوسته کند. کار تخلیه تا اوایل دی ماه به طول انجامید. به علت نامه‌پراکنی‌های ژاندارمری کم مانده بود همه متوجه اصل موضوع شوند (خادمی، ۱۳۸۸: ۳۸).

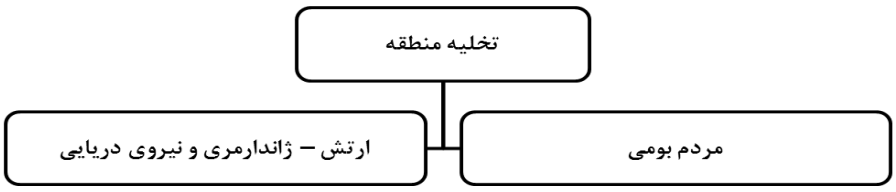

نمودار ۷- (منبع: خادمی،۱۳۸۸: ۳۷)

*** روش اقدامات کنترلی**

- برای جلوگیری از ترددهای بی‌رویه و غیرمجاز مقرر شد ورود همه افراد غیرسپاهی که به‌صورت رابطه‌ای و غیره از کانال پرسنلی و بسیج وارد یگان‌ها شده‌اند، به خصوص در منطقه عملیاتی ممنوع شود.
- **کنترل خط حد یگان‌ها**: برای اینکه دشمن از طریق عوامل خود نتواند به خط یگان‌ها در حاشیه اروند رود رسوخ کند و متوجه تغییرات آنجا شود.
- **گشت و بازرسی شهر آبادان:** چون خوف آن بود که دشمن با عبور دادن غواص از

اروند شب‌ها در منازل آبادان مخفی شود و ترددهای روی جاده عبور را کنترل کند، ضمن هماهنگی با سپاه آبادان در نوبت‌های مختلف، منازل و شهر بازرسی می‌شد.

- **کنترل اهالی آبادان و خرمشهر**: به دنبال نظامی اعلام شدن آبادان و تخلیه آن، وجود بعضی ارگان‌ها مثل شهربانی، اداره آب و برق و بعضی کادر ضروری نگهداری شهر لازم بود. لذا ضمن هماهنگی با فرمانداری آبادان و خرمشهر، فهرست حداقل افراد مورد نیاز برای نگهداری شهر تهیه و در اختیار دژبانی مدخل ورودی آبادان و دارخوین قرار گرفت و صرفاً افرادی می‌توانستند به شهر تردد کنند که با داشتن کارت شناسایی عکس‌دار، اسم‌شان در لیست بود.
- **حفاظت نقل و انتقالات و استتار:** به منظور انتقال وسایل مورد نیاز برای عملیات، دست‌کم باید چهار هزار وسیله سنگین (کامیون، تریلی، کفی) وسایل را به منطقه حمل نمایند (خادمی، ۱۳۸۸: ۳۸).

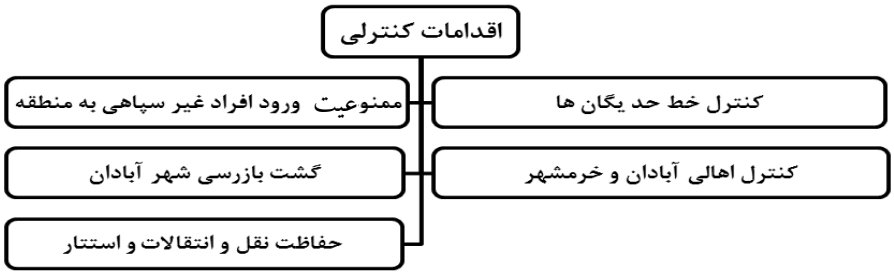

نمودار ۸- (منبع: خادمی، ۱۳۸۸: ۳۸)

* روش انتقال نیرو

انتقال نیرو نیز یکی از کارهای مهمی بود که باید با برنامه‌ریزی انجام می‌گرفت و اگر حضور حجم گسترده نیروها در منطقه فاش می‌شد، قطعاً منطقه لو می‌رفت. برای انتقال نیرو، دستورالعمل مفصلی صادر شد که کلیات آن بدین ترتیب بود:

الف) نیروها به هیچ وجه با اتوبوس یا مینی‌بوس منتقل نشوند و تا حد امکان با کامیون یا کمپرسی (به‌طور سرپوشیده) به منطقه منتقل شوند.

ب) این انتقال در شب صورت گیرد.

ج) شبانه در محل‌های تعیین‌شده و در منازل حاشیه بهمنشیر (که با حضور مردم خالی شده بود) استقرار داده شوند.

د) به آنها اجازه داده نشود از نخلستان خارج شوند. برای اینکه ضمن کاستن حساسیت منطقه فاو، طرح فریب (هور) نیز تقویت شود، قرار شد یگان‌ها نیروهای خود را بعد از ظهر با اتوبوس از جاده سوسنگرد به منطقه عمومی هور منتقل کنند و سپس آخر شب به صورت خالی برگردند. (چون منطقه سوسنگرد مسکونی بود، این عمل نشان‌دهنده استقرار نیرو در منطقه عمومی هور بود.) از طرفی هر یگان تعدادی چادر به‌عنوان استقرار نیرو در این منطقه بزند، اما نیروها را در چادرها استقرار ندهند (پرهیز از تلفات ناشی از بمباران هوایی)؛ سپس کامیون‌ها و کمپرسی‌ها به منطقه هور بیایند و شبانه نیروها را سوار و به منطقه فاو منتقل کنند (خادمی، ۱۳۸۸: ۴۳).

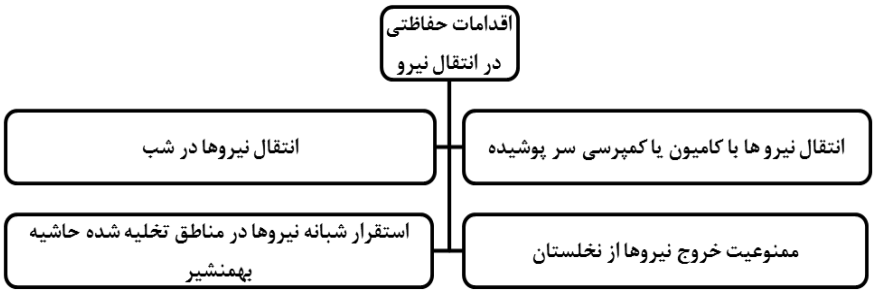

نمودار ۹- (منبع: خادمی،۱۳۸۸: ۴۳)

- روش انضباط و رازداری

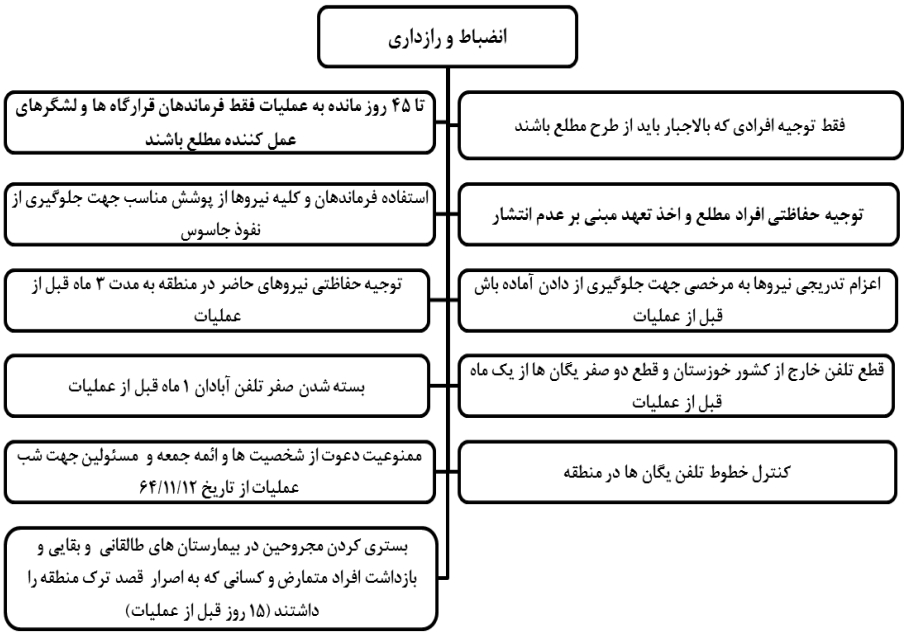

نمودار ۱۰- (منبع: محقق‌ساخته)

- روش حفاظت مخابرات و الکترونیک

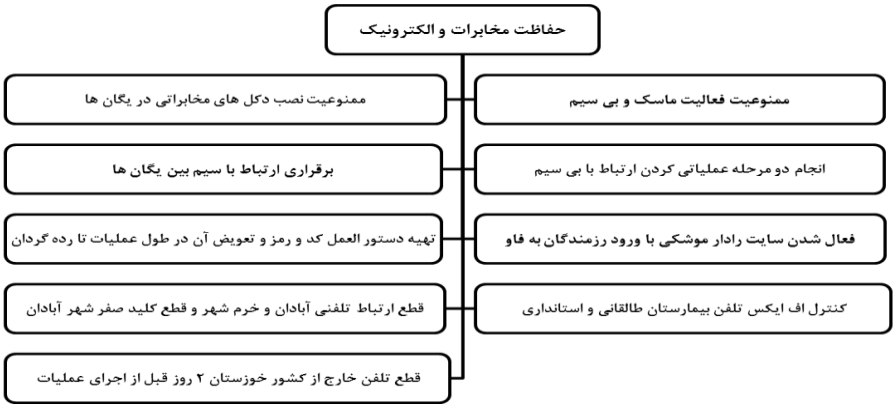

نمودار ۱۱- (منبع: محقق‌ساخته)

- دسته دوم اقدامات فرایندی (اقدامات ضد شناسایی)

مجموع این اقدامات با هدف پیشگیری از جمع‌آوری اطلاعات توسط سیستم‌های شناسایی از جمله رادار رازیت، دیده‌بانی، عکس هوایی و گشت شناسایی دشمن طرح‌ریزی می‌شد.

شامل روش‌های: اقدامات تأمینی در مقابل رادار رازیت دشمن، دیدبانی، گشتی‌های شناسایی، حفاظت گفتار در صورت اسیرشدن و عکس هوایی.

- اقدامات تأمینی در مقابل رادار رازیت دشمن

اصول کار به این ترتیب بود:

نخست، قدرت وحدود شناسایی وسایل فوق را تشخیص دهند؛ دوم، اقداماتی صورت گیرد که با استفاده از نقاط هر کدام از وسایل و روش‌های فوق، دشمن از جمع‌آوری موفق باز ماند، پیش‌بینی‌های لازم بدین‌صورت بود:

- تردد، به‌خصوص ترددهای سنگین در شب در جاده خسرو آباد به حداقل تعداد خود رسانده شود.
- جلوی جاده‌های خسروآباد، ذوالفقاریه و کنار جاده شهدا خاکریزی به ارتفاع تقریبی ۳ متر زده شود (خادمی، ۱۳۸۸: ۵۱).

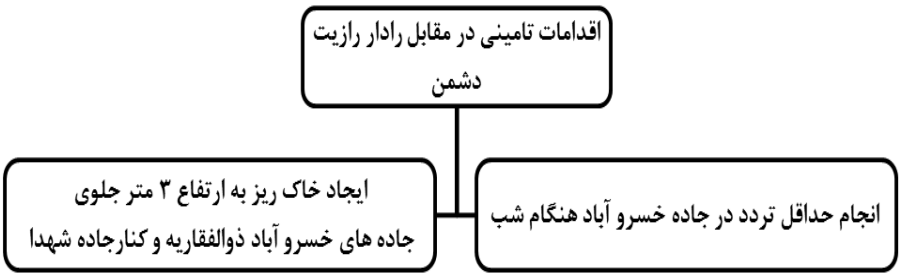

نمودار ۱۲- (منبع: خادمی، ۱۳۸۸: ۵۱)

- روش مقابله با دیده‌بانی دشمن

کاربرد مؤثر دیده‌بانی دشمن عموماً در خط جلو و مخصوصاً روی جاده خسرو آباد و در جاده‌هایی بود که فاصله بیش از ۵۰۰ متر از نخلستان پیدا داشتند. دشمن با دیده‌بانی قادر بود حداقل تا فاصله ۱۰کیلومتر از خط خود را پوشش دهد. البته با توجه به نور آفتاب معمولاً دید دشمن از ساعت ۷:۰۰ تا ۱۳:۰۰ محدود می‌شد و کارایی عمده دیده‌بان‌های دشمن بین ساعت ۱۴:۰۰ تا ۱۷:۰۰ بوده است (خادمی، ۱۳۸۸: ۵۲).

برای مقابله با توانایی دشمن باید اقدامات زیر انجام می‌شد:

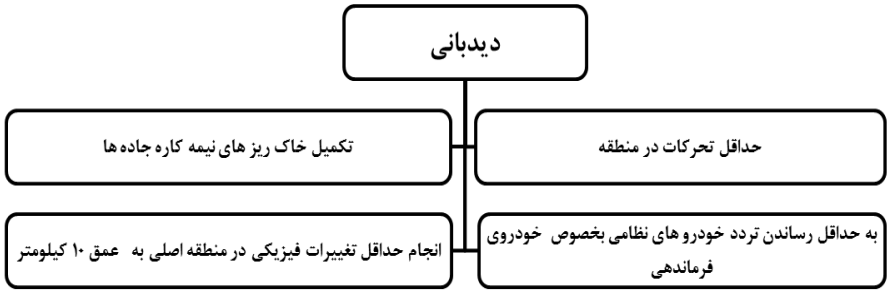

نمودار ۱۳- (منبع: خادمی، ۱۳۸۸: ۵۲)

- روش گشتی‌های شناسایی

اگر شناسایی در عمق را از کار این گروه جدا کنیم، عمده اطلاعاتی که این گشتی‌ها می‌توانند جمع کنند، تغییرات در خط است و برای رفع این مشکل سعی شد تغییری در حجم نیروها در خط با فعال‌تر شدن خط به نحوی داده شود که دشمن متوجه این تغییرات نگردد. تغییر در سیستم موانع و استحکامات داده نشود و صرف نظر از جاده‌های کنار نهر کار دیگری صورت نگیرد؛ به خصوص که امکان داشت گشتی‌های شناسایی در عمق، از خط ما عبور نمایند (خادمی، ۱۳۸۸: ۵۶).

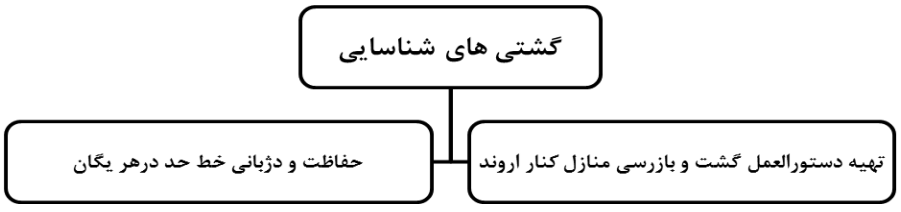

نمودار ۱۴- (منبع: خادمی، ۱۳۸۸: ۵۶)

- روش حفاظت گفتار در صورت اسیر شدن

- دادن اطلاعات هماهنگ درباره نام یگان و نام فرماندهان به نیروهای اطلاعاتی جهت یک کاسه بودن اطلاعات سوری در موقع اسیر شدن.
- توجیه کامل نیروهای اطلاعات به حساسیت مأموریت و رعایت تمام نکات ایمنی و امنیتی (خادمی، ۱۳۸۸: ۵۷).

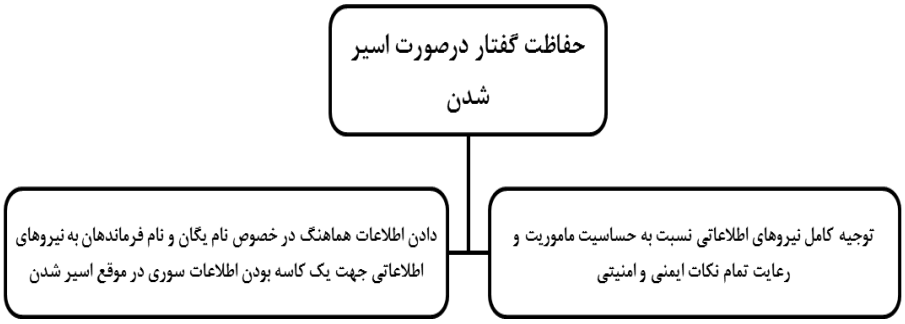

نمودار ۱۵- (منبع: ۵۷)

- روش عکس هوایی برای ناکامی دشمن

دشمن به‌وسیله عکس‌های هوایی خود و تفاسیر آنها قادر می‌شود همه احداث‌های جدید مهندسی را در منطقه مد نظر اعم از فعالیت‌های جاده‌سازی، پل، سایت موشکی، موضع توپخانه و... تشخیص دهد و علاوه بر آن محل تجمع نیرو یا تردد ستونی خودروها را به خوبی ثبت کند. از طرف دیگر منطقه مد نظر بدون انجام کارهای مهندسی روی جاده‌های وصولی و جاده‌های آنتنی در خط نمی‌توانست برای عملیات آتی آماده شود. همچنین نیروهای خودی ناگزیر بودند تا ده روز قبل از عملیات بسیاری از وسایل از قبیل قایق، پل، توپ‌های پدافند هوایی، ادوات، مهمات، خودرو و... و تعداد زیادی نیرو را به منطقه فوق منتقل کنند. وجود نخلستان انبوه در اطراف رودخانه بهمنشیر و شرق اروند موهبتی بود که خداوند در منطقه نصیب نیروهای خودی کرده بود (خادمی، ۱۳۸۸: ۵۳).

نمودار ۱۶- (منبع: خادمی، ۱۳۸۸: ۵۳)

- خروجی سیستم

بنابراین با توجه به مبانی نظری و ادبیات پژوهش با رویکرد سیستمی مهم‌ترین ورودی‌های سیستم دفاعی عملیات والفجر ۸ شامل: حفاظت در گفتار و اسناد، استفاده مناسب از پوشش و استتار، رعایت حفاظت نقل و انتقالات و عدم تغییر در منطقه، اقدامات ضد شناسایی و مأیوس نمودن دشمن و در پایان اجرای طرح فریب و انجام عملیات ایذایی، در مدل مفهومی سیستمی وارد شده است. با ورود داده‌ها به سیستم، تجزیه و تحلیل، انجام پردازش و فرایند لازم روی آنها، با روش‌ها و شیوه‌های مختلف (فعالیت‌های جزیی) خروجی سیستم با عنوان «غافلگیری و آمادگی نداشتن دشمن» همراه خروجی سایر سیستم‌ها موجب پیروزی شکوهمند رزمندگان اسلام در عملیات غرورآفرین والفجر ۸ و شکست دشمن شد.

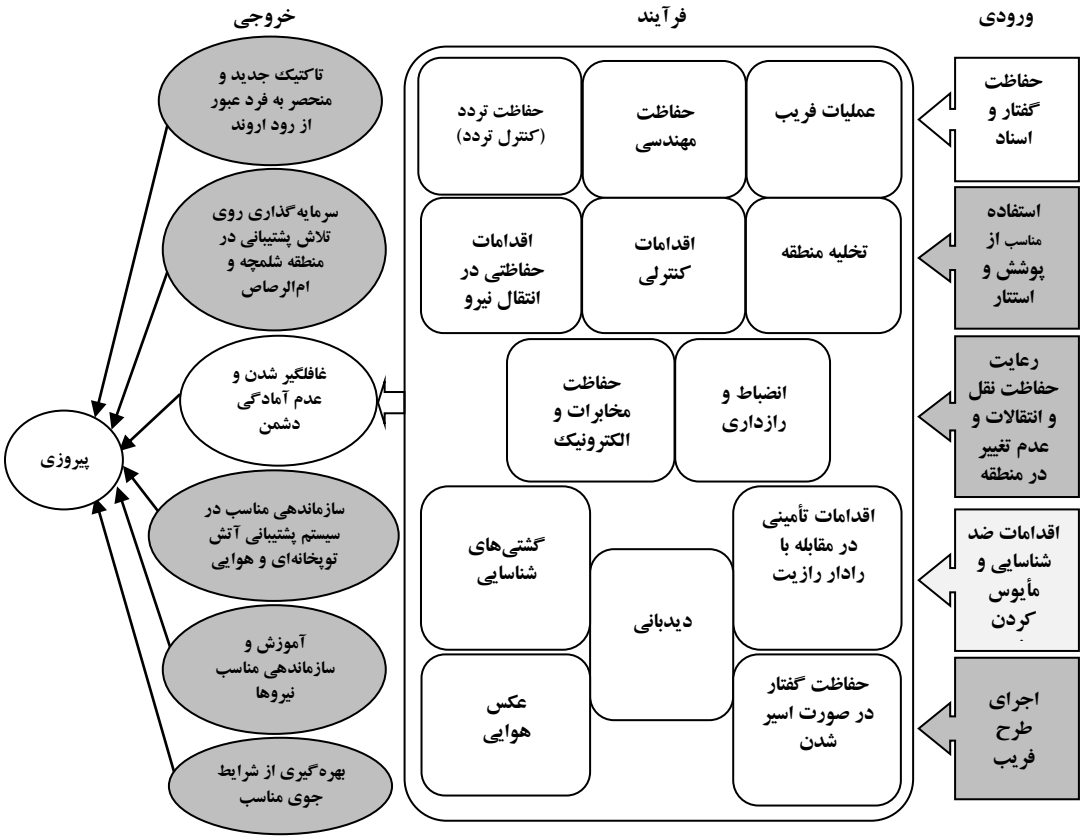

نمودار ۱۷- مدل سیستمی عملیات والفجر ۸ (منبع: محقق‌ساخته)

تحلیل مدل سیستمی

وظیفه هر سازمانی در جامعه متحول، ایجاد نظم است و در این راستا عامل اساسی مورد نیاز برای نظم بخشیدن به هر سیستمی، اطلاعات دقیق و به موقع است. در سراسر تاریخ، هم دولت‌ها و هم سازمان‌های بخش خصوصی، به کسب اطلاعات به منظور ایجاد تغییر و همچنین شناخت ساختار اولیه مناسب برای جامعه و سازمان علاقه نشان داده‌اند. مطمئناً اگر اهداف دیگری در کار نباشد، هر دو، تشکیلات وسیعی برای جمع‌آوری اطلاعات به منظور تداوم بخشیدن به نظم امور نیاز دارند. اطلاعات در گذشته ارزش ناچیزی داشت و در تصمیم‌گیری‌ها کمتر به کار می‌رفت؛

در حالی که امروزه، اطلاعات مهم‌ترین منبع مدیریت بعد از عامل انسانی است (تیراف، ۱۹۸۴: ۴).

مفهوم اطلاعات بر این باور تأکید دارد که چیز با ارزشی به فردی یا سازمانی منتقل شده است. از آنجا که افراد به منابع اطلاعاتی چندگانه متوسل شده و حجم وسرعت تولید اطلاعات همواره رو به افزونی است، ایجاد نوعی سیستم که تمامی این اطلاعات را پالایش، فشرده، ذخیره و منتقل کند، ضروری است. به همین سبب، سیستم اطلاعاتی برای استفاده مدیران در سازمان ایجاد می‌شود که آن را «سیستم اطلاعات مدیریت» نام نهاده‌اند (شودربک، ۱۹۷۷: ۱۹۲).

در این تحقیق سعی شده است با رویکردی سیستمی به نقش حفاظت و تأمین به‌عنوان یکی از عوامل موفقیت عملیات والفجر ۸ توجه شود. با مطالعه این عامل به ورودی‌های پنج‌گانهٔ حفظ سرّ، استفاده مناسب از پوشش و استتار، رعایت حفاظت نقل و انتقالات و عدم تغییر در منطقه، اقدامات ضد شناسایی و مأیوس کردن دشمن و در نهایت اجرای دقیق طرح فریب دست یافتیم. این ورودی‌ها در مرحله فرایند و پردازش، روش‌ها و شیوه‌های مختلفی را پیش روی ما نمایان ساخت که با مجموعه فعالیت‌های صورت‌گرفته در مدت زمانی مشخص که در متن مقاله به صورت جزء به جزء به آنها اشاره شد، خروجی سیستم با عنوان غافلگیر شدن و عدم آمادگی دشمن حاصل آمد. این خروجی با سایر عوامل (خروجی سیستم‌های دیگر)، پیروزی را برای سپاه اسلام به ارمغان آورد. بررسی عملیات والفجر ۸ با رویکرد سیستمی دریچه‌ای روی ما باز می‌کند که اگر محققان دیگر بتوانند با چنین نگرشی عملیات‌های دفاع مقدس (به خصوص والفجر ۸) و حوادث و فتنه‌های گذشته را تحلیل و بررسی گممئ، می‌توانند نقش به سزایی درموفقیت ایران اسلامی در جنگ‌ها و بحران‌های احتمالی پیش رو ایفا کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

عملیات والفجر ۸ (فتح فاو)، یکی از بزرگ‌ترین و موفق‌ترین عملیات‌های دوران هشت سال دفاع مقدس بود که با شرایط بسیار مهم و متمایزی از سایر عملیات‌ها، در منطقه‌ای که دشمن به هیچ‌وجه در ذهن خود فکر اجرای چنین عملیات گسترده‌ای را از سوی نیروهای ایران نمی‌پروراند، طرح‌ریزی شد و به اجرا درآمد. این عملیات به‌دلیل نوع طراحی، اهمیت زمین منطقهٔ عملیات، سرعت عمل در اجرای عملیات، انتخاب تاکتیک‌های مناسب و منحصربه‌فرد برای پیروزی بر

دشمن، غافلگیری او و همچنین توان پایداری و مقاومت طولانی در برابر پاتک‌های دشمن به مدت ۷۵ روز، یکی از مهم‌ترین نبردها در دوران هشت سالهٔ حماسهٔ دفاع مقدس به شمار می‌رود. موفقیت‌های این عملیات که در سایهٔ رحمت الهی و لطف ائمهٔ اطهار و رهبری فرزانه و مدبرانهٔ فرماندهی کل قوا و بنیان‌گذار نظام جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی(ره)، و هوش و ذکاوت بی‌بدیل فرماندهان جوان سپاه اسلام به انجام رسیده بود، دنیا را حیرت‌زده و دشمن بعثی را مدت‌ها فلج کرد و قدرت تصمیم‌گیری را از او گرفت. دنیا متعجب شده بود که ایران با این شرایط بسیار سخت، اقتصاد ضعیف، تحریم‌های بین‌المللی و مشکلات ملی و منطقه‌ای چگونه توانسته است چنین عملیاتی را در سطح گسترده و با موفقیت صددرصد انجام دهد. از همین رو ابرقدرت‌های غرب و شرق که منافع خود را در منطقه در خطر می‌دیدند، بر آن شدند تا با اعمال فشارهای گوناگون مانع پیروزی‌های رزمندگان اسلام شوند. از جمله دستاوردهای این عملیات صدور قطعنامهٔ ۵۸۲ سازمان ملل بود که برای اولین بار به برخی از خواسته‌های ایران توجه کرده بود. آمریکا که منافع خود را در منطقهٔ خلیج فارس به خطر می‌دید با حمایت آشکار از رژیم بعث عراق، علاوه بر امکانات و تجهیزات نظامی، اطلاعات به‌روزی را در اختیار آنها قرار می‌داد.

پیروزی عملیات والفجر ۸، عزت و عظمت و قدرت رزمندگان اسلام را به جهانیان نشان داد و ثابت کرد که نیروی ایمان و شهامت و شجاعت که برگرفته از فرهنگ اسلام ناب و آیین علوی و فرهنگ عاشورایی بود، توانست با امکانات کم مادی بر قدرت مادی دشمن فایق آید و او را به شکست وادارد. در هر حال، این عملیات براساس یک تفکر پیچیده و خلاق نظامی و به‌وسیله انسان‌هایی ورزیده، آموزش‌دیده، شجاع و شهادت‌طلب انجام شد که توانستند با تاکتیک مناسب دشمن را غافلگیر کنند و به همین دلیل ارزیابی توان نظامی سپاه را در داخل و خارج کشور تحت تأثیر قرار داد. عملیات والفجر ۸ نشان داد که قدرت خلاقیت و ابتکار عمل فرماندهان و طراحان عملیات توانسته است کمبود شدید یگان‌های مانوری، امکانات و مقدورات مورد نیاز برای عملیات را تا حد زیادی جبران کند.

سخن آخر اینکه عملیات والفجر ۸ مبنایی برای تدوین استراتژی بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران شد.

منابع

۱- آمدی، عبدالواحد (۱۳۶۶)؛ غررالحکم ودررالکلم، قم: انتشارات دفتر تبلیغات.

۲- اردستانی، حسین (۱۳۸۴)؛ تنبیه متجاوز، چ ۲، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.

۳- الهی قمشه‌ای، محمدمهدی (۱۳۷۶)؛ ترجمه قرآن کریم، قم: انتشارات لقاء قم.

۴- حسین هاشمی، غلامرضا (۱۳۹۱)؛ اطلاعات مدیریت، جزوه آموزشی دان امام حسین(ع).

۵- خادمی، مجید (۱۳۸۸)؛ نقش حفاظت اطلاعات در عملیات والفجر ۸، چ ۱، معاونت حفاظت و پیشگیری.

۶- دری، حسن (۱۳۸۸)؛ مجموعه مقالات عملیات والفجر ۸، تهران: سپاه پاسداران، مرکز اسناد دفاع مقدس.

۷- دشتی، محمد (۱۳۸۶)؛ نهج البلاغه فارسی- عربی، چ ۴۳، قم: مؤسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین(ع).

۸- رضائیان، علی (۱۳۸۶)؛ تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم، چ ۱۱، تهران: سمت.

۹- زارعی اسبگرانی، غلامرضا (۱۳۹۲)؛ تجزیه و تحلیل سیستم‌ها و روش‌ها، تهران: مؤسسه فرهنگی- هنری دانش‌پذیر.

۱۰- فرقانی، حسن و دکتر جدی (۱۳۸۳)؛ «بررسی عدم موفقیت کربلای ۴ در مقایسه باعملیات والفجر ۸»، فصلنامه سیاست دفاعی، سال ۱۲، ش ۴۷.

۱۱- قربانی‌زاده، وجه‌الله (۱۳۸۵)؛ تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم‌ها، مبانی و مفاهیم و روش‌ها، چ ۱، انتشارات بازتاب.

۱۲- کلینی، محمدبن یعقوب (۱۳۹۰)؛ اصول کافی جلدهای ۲،۳،۴، دارالثقلین.

۱۳- گروه مؤلفین (۱۳۸۶)؛ حفاظت اطلاعات ۱، چ ۱، تهران: مدیریت آموزش حفاظتی ساحفاسا.

۱۴- مجلسی، محمدباقر (۱۳۱۴)؛ بحارالانوار، بیروت: دارالحیات اسلامی.

۱۵- محمدی ری‌شهری، محمد (۱۳۸۶)؛ میزان الحکمه، ج ۶، چ ۷، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث.

۱۶- محمودیان، محمود – حسینی، جواد؛ مروری (۱۳۹۲)؛ بر تئوری‌های مدیریت، چ ۱، تهران: مرکز نشر جهش: آوید نگار.

۱۷- مختاری، قاسم (۱۳۸۸)؛ مقدمه‌ای بر تفکر سیستمی، تهران: بهساد.

۱۸- مختاری، مجید (۱۳۸۱)؛ فصلنامه مطالعات جنگ ایران و عراق، س ۱، ش ۳، تهران: انتشارات مرکز مطالعات وتحقیقات جنگ.

۱۹- مرادیان، محسن (۱۳۸۵)؛ راهنمائی جمع‌آوری اطلاعات راهبردی، تهران: انتشارات مرکز آموزش شهید صیاد شیرازی.

۲۰- نداف، مجید (۱۳۸۹)؛ نبرد فاو، تهران: سپاه پاسداران اداره عملیات مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.

۲۱- واقدی، محمدبن عمر (۱۳۷۶)؛ المغازی، قم: دفترتبلیغات اسلامی- مرکز انتشارات.

22- Hall, A. D & R. E. (1968); Fagen Definition of System Modern Systems Research for the Behavioral Scientist; Chicago, Ill: Aldine Publishing Co.

23- Joint Publication (3-13), (1998); Joint Doctrine for Information Operations, october 9.

24- Joint Publication (3-13), (2006); Information Operations, February 13.

25- Schoderbek, Peter P., Asterios G. Kefalas and Chares C. Schoderbek (1975); Management Systems: Corcepul Consideration s., Dallas , Texas.

26- Thierauf, Robert J. (1984); Effective Management Information Systems, Columbus: Charles E. Merrill Publishing Co.

27- W. S. Jawadkar (2002); Management Information Systems: (Conceptual Foundations, Design, Development and Implementation), New Dehli: tata M cGraw – Hill, C.